

DANMARKSHISTORIEN.DK'S E-BØGER

Kold krig og velfærdsstat 1945-1973

Forfattere: Søren Hein Rasmussen og Peter Yding Brunbech
samt danmarkshistorien.dk

Kold krig og velfærdsstat 1945-1973

Forfattere: Søren Hein Rasmussen og Peter Yding Brunbech samt danmarkshistorien.dk

Denne interaktive e-bog er en del af en serie på i alt 12 e-bøger, der omhandler Danmarks historie fra vikingetiden og frem til i dag. Bogen her handler om tiden efter 2. verdenskrig frem til Danmarks indtræden i EF 1973. Ud over at læse om selve perioden kan du finde billeder, video, lydclip og historiske kilder og teste din viden i en quiz. Afslutningsvis finder du en liste med forslag til videre læsning om emnet.

Alle 12 bøger i serien udgives af formidlingsprojektet danmarkshistorien.dk, der hører under Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet, og er udarbejdet på baggrund af materiale fra hjemmesiden.

© 2014 Forfatteren og danmarkshistorien.dk, Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet.

Redaktion: Lene Elmegaard Bladt, knowMore.

Udgivet med støtte fra Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond.

ISBN: 978-87-93269-04-0

Indledning

De 28 år, der gik fra Danmarks befrielse fra den tyske besættelse i 1945 til landet indtrådte i EF i 1973, bød på store forandringer både inden for og uden for landets grænser.

Fra at have været et lille land i Europas periferi, hvis udenrigspolitik var bestemt af den umiddelbare nærhed til Tyskland, blev Danmark medlem af NATO – en forsvarsalliance som udgjorde den ene side af en global konflikt. Et stort netværk af regionale og verdensomspændende internationale organisationer voksede frem efter 2. verdenskrig. Afkoloniseringen betød samtidig, at man skulle forholde sig til nye kontinenter. Det medvirkede til at udvide den danske horisont og gav nye udenrigspolitiske handlemuligheder. Den kolde krig satte naturligvis sine begrænsninger, men fra begyndelsen af 1960'erne fandt en nedtrapning af konflikten sted, og det bidrog til forøget international optimisme.

Mens 1. verdenskrig var blevet efterfulgt af en periode med økonomisk krise, formede tiden efter 2. verdenskrig sig markant anderledes. Vesteuropa oplevede i 1950'erne og 1960'erne et økonomisk boom, man ikke havde set mage til tidligere. Under de socialdemokratiske regeringer, der dominerede perioden, begyndte opbygningen af den moderne velfærdsstat, og meget brede befolkningslag opnåede efterhånden en betragtelig materiel velstand.

Velstandsstigningen gjorde fritid, ferie, forbrugsgoder og underholdning til væsentlige elementer i almindelige menneskers liv. Der kom dog også reaktioner – mest synligt i 1960'ernes såkaldte ungdomsoprør – som var præget af flere gruppers forsøg på et opgør med traditionelle politikformer, samfundsstrukturer og familiemønstre.

Danmarks indtræden i EF i 1973 var på mange måder efterkrigstidens mest skelsættende begivenhed.

Hermed blev Danmark – ikke blot økonomisk men også politisk – en del af et større Europa.

Med medlemskabet af EF i 1973 blev Danmark både økonomisk og politisk en del af et større Europa

Foto: Wikimedia Commons

Film Velfærdsstaten

I tiden efter 2. verdenskrig begyndte opbygningen af den moderne velfærdsstat. I videoen herover fortæller ph.d. Peter Yding Brunbech om velfærdsstatens udvikling og historie i Danmark

Normalisering af samfundslivet efter besættelsen

Den befrielsesregering, som overtog magten efter tyskernes overgivelse i maj 1945, var resultatet af et kompromis mellem besættelsestidens modstandsbevægelse og politikerne, der særligt i krigens første år havde stået som hinandens modstandere. Den bestod således af ni ministre fra hver af de to grupper med Socialdemokratiets Vilhelm Buhl som statsminister. Den var dog først og fremmest en overgangsregering, som skulle forberede afholdelsen af det første rigsdagsvalg om efteråret og klare alle de umiddelbare opgaver, der opstod i kølvandet på befrielsen.

Efterkrigstidens første folketingsvalg løb af stabelen den 30. oktober 1945 og det bekræftede, at det politiske landskab i Danmark var stort set uændret trods fem års krig og besættelse. De fire gamle partier og Retsforbundet (som var partierne bag forhandlings- og samarbejdspolitikken) fik over 80% af stemmerne,

mens det højreorienterede modstandsparti Dansk Samling kun fik 3%. Eneste større ændring var, at Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) fik fuldt udbytte af sin deltagelse i modstandskampen og Sovjetunionens popularitet umiddelbart efter krigen. Partiet fik 12,5% af stemmerne og 18 mandater – først og fremmest på Socialdemokratiets bekostning. Allerede to år senere, ved valget i 1947, gik DKP 9 mandater tilbage og Socialdemokratiet et tilsvarende antal frem. Kommunisternes popularitet var kortvarig.

Resultatet af valget i 1945 blev en Venstreregering under ledelse af Knud Kristensen. Dens politiske dagsorden var præget af problemer affødt af krigen. Økonomien skulle omstilles til de nye vilkår, og niveauet i befolkningens levevilkår skulle sikres. Herudover var der spørgsmålet om en revision af den dansk-tyske grænse, den sovjetiske tilstedeværelse på

Bornholm og problemet med de ca. 300.000 tyske flygtninge i Danmark.

Knud Kristensens regering måtte kæmpe med store valutaproblemer. Hjemsendelsen af de tyske flygtninge gik også langsomt. Til gengæld forlod de sovjetiske tropper Bornholm i 1946. Det, der i særlig høj grad kom til at præge Knud Kristensens regering, var dog Sydslesvig-spørgsmålet. Knud Kristensen insisterede på sin ret til som privatperson at mene, at grænsen burde revideres, selvom et flertal i Folketinget var imod. Det gik ikke i længden, og efter valgte i 1947 måtte han overlade regeringsmagten til Hans Hedtoft og Socialdemokratiet.

Danmark blev 5. juni 1945 optaget som FN's 50. medlem og blev på denne måde tilkendt en slags status som allieret pr. efterbevilling. Selvom medlemskabet kan ses som en indlysende forlængelse af Danmarks medlemskab af Folkeforbundet i mellemkrigstiden, markerede det i manges selvforståelse også et opgør med den danske neutralitetstankegang. Der blev fra starten knyttet store forhåbninger til FN som et fredsskabende redskab. Den kolde krigs hastige

udvikling viste dog snart, at Danmark ikke kunne sætte sin lid til FN som enegarant for landets sikkerhed.

Lydklip Christian 10.s nytårstale 1. januar 1946

[Spil lydklip ►](#)

Fra Dansk Lydhistorie/Statsbiblioteket

I dette lydklip høres Christian 10.s (1870-1947) nytårstale 1. januar 1946. Den første kongelige nytårstale blev holdt i 1941 og udviklede sig siden til en årlig tradition. Frem til 1958 blev talen transmitteret 1. januar, men fra 1959 transmitteredes talen direkte nytårsaften. Denne nytårstale er den første efter Danmarks befrielse og 2. verdenskrigs afslutning, og dette er derfor også det centrale tema i talen. Christian 10. takker de allierede, og giver udtryk for at tankerne dvæler omkring de, som føler savnet af deres kære. De som ofrede livet for, at Danmark kunne blive frit. Kongen tilskriver fællesskabet gennem de tunge år som den væsentligste årsag til, at man er kommet gennem den svære tid. Samhørigheden har hjulpet alle til at bære den modgang man har oplevet. Han understreger, at store udfordringer fortsat venter forude, men at man i fællesskab kan genopbygge det, som er gået tabt.

Økonomiske vanskeligheder og Marshall-hjælp

Danmark slap gennem krigen med langt færre ødelæggelser end de fleste øvrige europæiske lande. Infrastrukturen var intakt, ernæringstilstanden var god, og kun få menneskeliv var gået tabt. Landbrugsproduktionen, som var Danmarks stærke side, nåede hurtigt op på førkrigsniveauet.

Alligevel var situationen for dansk økonomi i de første efterkrigsår alvorlig. Produktionsapparatet var nedslidt og forældet og krævede store nyinvesteringer. Arbejdsløsheden var fortsat høj – i 1946 og 1947 lå ledighedsprocenten næsten på 9 – og der herskede en udpræget bolig- og varemangel. Hertil kom et stort valutaunderskud, som gjorde det nødvendigt at begrænse importen og bibeholde flere af besættelsestidens rationeringsordninger. Først i 1953 kunne man atter frit købe næsten alle varegrupper. I sammenligning med de fleste øvrige europæiske lande var det dog tidligt.

Den amerikanske Marshall-hjælp gav Danmark en tiltrængt saltvandsindsprøjtning af fremmed valuta. I årene 1948 til 1953 modtog Danmark i alt ca. 300 millioner dollars til investeringer (over 30 mia. kr. i 2010-kurser), hvilket i betydelig grad afhjalp valutaproblemet. Med hjælpen fulgte krav om liberaliseringer og effektivisering af det danske produktionsapparat. Samarbejdet mellem modtagerlandene blev institutionaliseret i endnu en international organisation som Danmark tilsluttede sig: Organisationen for Europæisk Økonomisk Samarbejde (Organization for European Economic Co-operation (OEEC)).

Danmarks beslutning i 1947/48 om at deltage i European Recovery Programme, der var Marshall-hjælpens officielle navn, betød dog også implicit stillingtagen i den kolde krig. Deltagelsen

viste, at Danmark, trods forsikringer om ikke at ville vælge side, hørte til i Vesten.

Selv med Marshall-hjælp gik der mange år, før Danmark kunne lægge efterkrigstidens økonomiske problemer bag sig. Helt frem til 1957 var det vanskeligt at skaffe udenlandsk valuta til de nødvendige investeringer, som omstilling og fornyelsen af industrien krævede. Danmarks vigtigste valutaindtjener – landbrugseksporten – var på stadig retur, blandt andet som følge af at de øvrige europæiske lande efterhånden fik genetableret deres egen landbrugsproduktion.

Landbruget søgte at kompensere for den vigende afsætning gennem produktionsforøgelse og omkostningsbesparelse. Industrien søgte at gøre sig konkurrencedygtig gennem produktivitetsforøgelse. Ingen af delene lykkedes dog godt nok. For meget landbrug og for lidt industri blev op gennem 1950'erne en alvorlig hæmsko for landets økonomiske udvikling. Med en årlig økonomisk gennemsnitsvækst på 2,7 % fra 1950 til 1957 tegnede Danmark sig da også for en vesteuropæisk bundrekord, selvom det hører med til billedet, at udgangspunktet var højere end mange

andre landes. Arbejdsløsheden var frem til 1958 ofte over 10 %, og selvom der blev postet store ressourcer i det almennyttige boligbyggeri var bolignøden stadig stor ved indgangen til 1960'erne.

Ferguson-traktorer indkøbt for Marshall-midler blev et symbol på Marshall-hjælpen. Den kunne ses rundt omkring i de europæiske landbrug, herunder i Danmark

Foto: Wikimedia Commons

Neutralitet, Norden eller NATO 1945-49

Det afgørende udenrigspolitiske spørgsmål i den umiddelbare efterkrigstid viste sig hurtigt at være Danmarks placering i den nye bipolar verdensorden, som voksede ud af krigen.

Frem til og med 1948 var det endnu målet for dansk udenrigspolitik at holde landet fri af den kolde krig. Danmark var såvel økonomisk og politisk som kulturelt forankret i det kapitalistiske Vesteuropa. Men den socialdemokratiske regering (1947-49) ønskede så vidt muligt at undgå at blive en del af en militær blokdannelse. Sovjetunionen havde med sin dominans i Østeuropa afløst Tyskland som den største umiddelbare sikkerhedsrisiko. Det blev anset som værende i dansk interesse at have et så problemfrit forhold som muligt til denne nye europæiske stormagt, hvis erklærede gode hensigter blev mødt med skepsis.

I løbet af 1948 spidsede den internationale situation imidlertid til. Det sovjetstøttede kommunistiske kup i

Tjekkoslaviet i februar skabte stor usikkerhed i en række europæiske lande. Under den såkaldte Påskekrise i Danmark i marts 1948 verserede der rygter om et kommunistisk kup/invasion, der førte til forøget beredskab blandt politi og militær. Senere på året fulgte Sovjetunionens blokade af Vestberlin.

Statsminister Hans Hedtofts foretrukne løsning på det danske sikkerhedsproblem var en skandinavisk forsvarsunion mellem Danmark, Norge og det militært set stærke Sverige. En sådan løsning havde bred appel i vide kredse på grund af de traditionelle forestillinger om et særligt nordisk fællesskab og særlige nordiske fredselskende og demokratiske idealer. Et forsvarsforbund skulle sikre, at de nordiske lande kunne stå uden for den kolde krig i en art fællesnordisk neutralisme. Med Danmark som primus motor nåede man relativt langt i forhandlingerne i 1948-49. I sidste ende viste det sig dog umuligt at

forene norske ønsker om vest-orientering med svenske om neutralitet.

Hans Hedtoft (1903-1955), med det fulde navn Hans Hedtoft-Hansen, var socialdemokratisk statsminister fra 1947-50 og 1953-55 og varm fortaler for et nordisk forsvarsforbund

Foto: Wikimedia Commons

Da de nordiske forhandlinger om en forsvarsunion brød sammen, stod det klart for den socialdemokratiske regering, at Danmark måtte søge at blive en del af det vestlige forsvarssamarbejde, der var under etablering. Dette havde hele tiden været den foretrukne løsning for de borgerlige partier, og i april 1949 blev Danmark medstiftende medlem af Atlantpagten, som efter Korea-krigens udbrud samme år hurtigt udviklede sig

til et egentligt forsvarssamarbejde med egen kommandostruktur – NATO.

Danmark og NATO i 1950'erne

I NATO blev Danmark, hvad der senere er blevet benævnt en "allieret med forbehold". Danmark var på de overordnede linier en trofast NATO-allieret, men havde en række forbehold og betænkeligheder ved visse dele af NATO's udvikling, samtidig med at landet aldrig levede op til særligt de amerikanske krav om store militærbudgetter.

For Danmark var det fra begyndelsen væsentligt, at NATO repræsenterede tilstrækkelig styrke til at kunne afskrække et sovjetisk angreb. På den anden side var der frygt for, at NATO's strategi skulle blive lagt for aggressivt an og at andre NATO-medlemmers krige og konflikter, eksempelvis i deres kolonier, skulle involvere Danmark. Den tilbageholdende linie var også motiveret af indenrigspolitiske hensyn. De Radikale og dele af Socialdemokratiet så med skepsis på det danske medlemskab og havde hellere set en mere klassisk neutral udenrigspolitisk linie.

Fra dansk side var man således ikke begejstret for Tyrkiets og Grækenlands optagelse i NATO i 1952. De to nye medlemmer styrkede alliansens militærstrategiske position, men optagelse af to lande med diktaturlignende træk styrkede ikke alliansens image som demokratiets forsvarer. Spørgsmålet om udenlandske troppers stationering i Danmark i fredstid var et andet kildent spørgsmål, hvor Danmark i sidste ende valgte kun at have materialedepoter på dansk jord. Det samme gjaldt spørgsmålet om atombevæbning af det danske forsvar. Danmark modtog raketsystemer, der kunne fremføre taktiske atomvåben, men også kunne bruges som konventionelle våben. Det sidste var officielt formålet med raketterne, men atomsprænghovederne var aldrig længere væk end i depoterne i Nordtyskland.

Et andet spørgsmål, der prægede det danske forhold til NATO, var de danske militærudgifter, der set fra USA's

synspunkt vedblev at være for lave. Skiftende socialdemokratiske regeringer henviste over for de amerikanske krav til, at store militærudgifter på bekostning af velfærd ville vende befolkningen mod NATO. Et af argumenterne var, at forbedringen af danskernes levevilkår i sidste ende var et led i kampen mod kommunismen, idet den kunne forebygge social uro og hæmme de danske kommunister. Det var et argument, som amerikanerne kun til dels accepterede.

Den NATO-beslutning, der i 1950'erne gav anledning til størst folkelig betænkelighed, var imidlertid optagelsen af Vesttyskland i alliancen i 1955 - kun 10 år efter 2. verdenskrigs afslutning. For regeringen og forsvaret var sagen imidlertid klar: Vesttysklands integration i NATO var en nødvendig styrkelse af alliancen ved Danmarks sydgrænse og på samme tid en garanti mod opkomsten af et nyt aggressivt Tyskland.

En væsentlig undtagelse fra den fodslæbende danske holdning var Grønland. Under 2. verdenskrig havde USA opbygget baser i Grønland, og efter krigen gav Danmark tilladelse til udvidelse af blandt andet basen ved Thule. Grønland var et velegnet sted at opstille varslingsstationer, og basen ved Thule blev et led i

USA's strategiske atombevæbnede B-52 slagstyrke. Officielt tillod Danmark ikke stationering af atombevæbnede fly ved basen, men uofficielt gav statsminister H.C. Hansen en indirekte godkendelse i 1957. At USA trodsede det officielle danske atomvåbenforbud, kom imidlertid til offentlighedens kendskab i 1968, da en B-52 maskine med fire brintbomber ombord styrtede ned nær basen. Bomberne eksploderede ikke, men et større område blev radioaktivt forurennet, og affæren blev penibel for såvel USA som Danmark. Men det forblev en velbevaret hemmelighed helt frem til 1995, at den danske regering indirekte havde godkendt flyvningerne.

Den kolde krig på hjemmefronten

På hjemmefronten mærkedes den kolde krig også – særligt i dens koldeste periode fra 1948 til 1962.

Modsætningerne mellem kommunister på den ene side og de øvrige politiske partier på den anden blev trukket skarpt op. Selvom der i Danmark ikke var tale om kommunistforskrækkelse som den, der herskede i USA i 1950'erne, var der ikke megen plads til afvigende synspunkter inden for bloktænkningen.

Ikke mindst efter Korea-krigens udbrud i 1950 blev det i den overvejende del af dansk presse kutyme at behandle enhver sikkerheds- eller udenrigspolitisk opposition som et udtryk for kommunisme. Det medvirkede til at tryne de forholdsvis mange, som fortsat var imod blokpolitikken. Frem til 1960'ernes begyndelse nåede antallet af erklærede tilhænger af NATO-medlemskabet kun sjældent over 50 % ifølge Gallups meningsmålinger.

Danmark havde også et erklæret kommunistisk parti i form af Danmarks Kommunistiske Parti – DKP. Partiet mistede imidlertid mandater ved hvert eneste folketingsvalg efter 1945, indtil det i 1960 helt gled ud af Folketinget. Sideløbende med det parlamentariske tilbagetog mistede partiet også de fleste af de tillidsposter i fagbevægelsen, dets medlemmer havde vundet efter krigen. DKP havde ikke desto mindre et potentiale, som blev næret af store befolkningsgruppers trange kår i 1950'erne. Det viste en stor konflikt ved overenskomstfornyelsen i 1956. Fredag den 13. april ophøjede Folketinget et afvist mæglingsforslag til lov. Samme dag blev den hidtil største arbejderdemonstration i landets historie afholdt på Christiansborg Slotsplads. 150.000-200.000 deltog, og i byer over hele landet var der ligeledes demonstrationer. DKP's partiformand Aksel Larsen og kommunistiske fagforeningsfolk spillede en central

rolle for, at demonstrationerne fortsatte, også efter at forbundslederne havde opfordret til at indstille dem.

Sovjetunionens invasion af Ungarn i efteråret 1956 fik dog store negative konsekvenser for DKP. Partiet valgte

efter nogen vaklen i de første dage at støtte invasionen. Herved gik partiets troværdighed tabt, idet invasionen i Ungarn i offentlighedens øjne kom til at stå som beviset på sovjetstyrets menneskefjendske og undertrykkende karakter.

Også internt i DKP fik invasionen i Ungarn

konsekvenser. Partiformanden Aksel Larsen distancerede sig efter 1956 gradvist fra partiets linie og blev ekskluderet i 1958. Han stiftede herefter Socialistisk Folkeparti (SF), som gjorde det muligt at være til venstre for Socialdemokratiet uden at være

Aksel Larsen (1897-1972) stiftede i 1959 Socialistisk Folkeparti (SF) efter at være blevet ekskluderet af DKP og skabte dermed et nyt alternativ til venstre for Socialdemokratiet

Foto: Dansk Lydhistorie, Statsbiblioteket

Moskva-tro, hvilket fik stor betydning for mange. SF opstillede første gang til folketingsvalget i 1960 og fik 6,1 % af stemmerne, mens DKP samtidig gled ud og forblev ude frem til 1973.

Tiden omkring 1960 var præget af opbrud i det hjemlige politiske billede. SF kom til som et ikke-kommunistisk alternativ på venstrefløjen. De Radikales NATO-modstand blev svækket, da partiet grundet regeringsdeltagelse måtte indgå i et forsvarsforlig i 1960 og således indirekte blåstemplede NATO-medlemskabet. Samtidig fik fredsbevægelsen fornyet vind i sejlene, da der i begyndelsen af 1960'erne blev arrangeret store protestmarcher mod atomvåben med digteren Carl Scharnberg som primus motor. Den tredje verden kom i offentlighedens fokus.

Apartheid-politikken i Sydafrika fremkaldte hjemlige protester, og Danmark fik i 1962 sin første lovgivning om ulandsbistand.

Grundlovsændringen 1953

Danmarks Riges Grundlov blev ændret i 1953. Den sidste større grundlovsændring var foretaget i 1915 med en justering i 1920 i forbindelse med Nordslesvigs tilbagevenden til riget, men allerede i 1930'erne havde der fra socialdemokratisk og radikalt hold været udfoldet betydelige anstrengelser for endnu en revision. Folkeafstemningen herom i 1939 havde imidlertid ikke kunnet samle det nødvendige antal ja-stemmer. Nu lykkedes det.

Især generede tokammersystemet med et besluttende Folketing og et sanktionerende Landsting. Begrundelsen for systemet havde været et ønske om at sikre et vist konservativt præg, så landets lovgivende magt var sikret mod at skulle tage hensyn til kortvarige svingninger i "folkeviljen" – et argument især fremført af De Konservative og Venstre, som før krigen havde domineret i Landstinget. Nu var de fire gamle partier, trods nogen tøven fra Venstre, enige om at afskaffe

Landstinget. Alligevel var også denne revision tæt på at falde ved folkeafstemningen, idet ja-stemmerne, trods et stort flertal, kun udgjorde 45,76 % af samtlige stemmeberettigede og derfor kun lige med nød og næppe sneg sig op over den lovbefalede bundgrænse på 45 %.

At den ny grundlov overhovedet kunne samle det fornødne folkelige flertal skyldtes måske en anden nyskabelse. Hidtil havde tronfølgen kun kunnet sikres gennem mandlig arvefølge. Nu blev der åbnet for kvindelig arvefølge, men kun hvis den siddende regent ikke havde sønner. Sådan var netop situationen i 1953, hvor den populære Kong Frederik 9. ikke havde nogen sønner, men derimod tre døtre.

En væsentlig ajourføring var desuden grundlovsfæstelsen af det parlamentariske system, som i praksis havde været gældende siden 1901.

En borgerlig betingelse for opgivelsen af tokammersystemet var en række bestemmelser om direkte demokrati – dvs. at politiske afgørelser udover grundlovsændringer i bestemte situationer skulle kunne træffes af vælgerne ved folkeafstemning. Herefter kunne en tredjedel af Folketingets medlemmer kræve et vedtaget lovforslag - undtaget var dog visse love som finansloven – sendt til folkeafstemning. Forkastelse af et vedtaget lovforslag ved folkeafstemning krævede dog ikke blot simpelt flertal imod, men også at dette flertal skulle udgøre mindst 30 % af vælgerkorpset. I de følgende årtier truede skiftende folketingsmindretal med at sende sager til folkeafstemning. Den eneste gang, det skete, var dog i 1963, da oppositionen fik væltet en socialdemokratisk regerings forslag til jordlove.

Et andet område, hvor folkeafstemning blev en mulighed, blev i situationer, hvor integration i internationale organisationer medførte afgivelse af national suverænitet. I 1953-grundlovens paragraf 20 blev der indført bestemmelse om, at suverænitetsafgivelse krævede et flertal på fem sjettedele i Folketinget. Hvis flertallet udgjorde mindre

end fem sjettedele, og regeringen fastholdt forslaget, skulle det til folkeafstemning. Desuden blev der med den nye grundlov åbnet mulighed for at lægge et forslag ud til såkaldt vejledende folkeafstemning, hvor regeringen ikke var principielt bundet af resultatet heraf. Mulighederne for folkeafstemninger i forbindelse med internationalt samarbejde blev senere bragt i anvendelse i spørgsmålet om Danmarks tilslutning til EF og i forbindelse med yderligere udbygning af samarbejdet i EF og EU.

Endelig, men af stor betydning – også som et internationalt signal - ændrede den ny grundlov Grønlands status fra koloni til dansk amt. Hermed var Danmark ikke længere en kolonimagt, idet Island i 1944 havde revet sig løs og erklæret sin selvstændighed, og Færøerne havde fået en hjemmestyreordning i 1948.

Livet i 1950'erne

Op igennem 1940'erne og 1950'erne levede de fleste danskere i meget små boliger, og de moderne boliger som blev opført, først og fremmest i form af almennyttigt boligbyggeri, var for få til at løse problemerne. For mange familier var de også for dyre. Arbejdsløsheden var som allerede nævnt betragtelig, og de økonomiske konsekvenser store, ikke mindst fordi de gifte kvinder som oftest var hjemmegående, hvorfor familien kun havde én indtægt. Det satte man ikke spørgsmålstegn ved. Kvinders erhvervsfrekvens i 1950'erne var den laveste i hele århundredet.

Det var i 1950'ernes Danmark i det hele taget ikke god tone at sætte spørgsmålstegn ved det, man opfattede som det traditionelle. Forholdet mellem kønnene, måden at bo på, statusopfattelser, god kultur, damebladsopskrifter og juleaften var i store træk som i 1930'erne. Nye impulser blev betragtet som en trussel, og de unge, som måtte finde behag i det nye, opfattede

man som vildledte ofre, der skulle underkastes myndig vejledning.

Kulturvogtere ilede straks fordømmende til, når børn og unge grådigt kastede sig over rock'n'roll-musikken, som blev introduceret over 1950'ernes midte. Den var for kropslig, for aggressiv, for støjende - eller bare for ny. Ved koncerter med Otto Brandenburg og Peter Abrahamsen og Ib "Rock" Jensen kammede begejstringen ved et par lejligheder over i en kådhed, som politiet blev sendt ud for at dæmpe.

En stærk tiltro, til at fremtiden ville blive bedre end fortiden, var til gengæld et fælles træk for 1950'ernes danskere. Det forekom tilsyneladende at være helt sikkert, at rationalitet og fornuft i sidste ende ville sætte sig igennem, og at videnskaben med tiden ville løse de fleste problemer. Tiden var fuld af landvindinger. På det store, fælles plan troede man eksempelvis at stå lige for at kunne få uanede

mængder næsten gratis energi gennem udnyttelse af atomkraft. I det daglige kunne alle nok håbe på en dag at få en god bolig, en bil eller et køleskab - eller et tv, som var den hedeste drøm. Ved indgangen til 1956 var der i Danmark kun 16.000 tv-apparater. Ved årets udgang var tallet steget til 65.000.

Skønt Danmarks Radio (DR) kun sendte på én kanal og havde en meget begrænset sendetid, havde fjernsynsmediet en magisk tiltrækning. Et hjem med fjernsyn kunne regne med god søgning. Typisk for tiden demonstrerede det ny medium stærkest sin gennemslagskraft i den kolde krigs tjeneste. Efter den sovjetiske invasion af Ungarn i 1956 blev den folkekære revydirektør Volmer Sørensen i marts 1957 vært for tre shows i tv og radio. Formålet var at indsamle penge til fordel for de ungarske flygtninge, og programmerne lagde gaderne øde tre lørdage i træk.

Købmandsbutik og selvbetjeningsbutik 1957

Før 2. verdenskrig gik de handlende i byerne til købmanden, når de skulle købe ind, og fik her en personlig betjening af den ansatte bag disken. I

efterkrigstiden voksede et nyt fænomen imidlertid frem: Selvbetjeningsbutikken, hvor den travle husmor selv tog varerne ned fra hylderne og lagde dem i vognen. Som så mange andre af efterkrigstidens rationaliseringstiltag kom inspirationen fra USA, og trods skepsis blandt nogle vandt det nye butikskoncept hurtigt frem.

Allerede i 1947 lavede Hovedstadens Brugsforening i København et eksperiment med selvbetjening i en del af en af sine butikker, og i 1949 åbnede Esbjerg Omegns Brugsforening landets første helt gennemførte selvbetjeningsbutik. I 1953 var der 117 selvbetjeningsbutikker i Danmark, i 1957 470.

Billederne på næste side viser hhv. den klassiske købmandsbutik fra 1949, hvor den ansatte står klar bag disken, som afskærmer varerne fra kunden. Her er der tidskrævende men personlig betjening, og også et element af social kontrol da man skal sige højt hvad man ønsker at købe, så både købmanden og andre i butikken kan følge med i ens forbrugsmønster. Det andet billede viser et idealiseret billede af den nye selvbetjeningsbutik fra en forside fra brugsforeningernes blad Samvirke fra 1957. Nu kan

Foto: Johannes Jensen, Silkeborg Socialdemokrat, Silkeborg Lokalarkiv

husmoderen frit vælge sine varer fra alle hylder. Nemt, anonymt og tidsbesparende, men også upersonligt. Bemærk dog at selv i denne idealiserede fremstilling er indkøbsvognen af en meget beskedent størrelse og afslører dermed, at der endnu var grænser for, hvor meget man forestillede sig, pengepungen kunne magte.

Selvbetjeningstanken blev i 1950'erne genstand for en del debat i detailhandelsbranchen. Mange købmænd anklagede idéen for at være udtryk for socialisme og

Forsiden af
Samvirke Nr. 7,
den 15. april
1957

derfor uforenelig med dansk købmandskabs traditioner. De private købmænds kritik hang blandt andet sammen med, at det var brugsforeningerne, som var baseret på andelsbasis, der først havde taget selvbetjeningstanken op. Men der var også modstand mod tanken om, at man med den nye butikform mistede den for købmandskabet vigtige, personlige kontakt. Kritikerne trak dog i længden det korteste strå.

Velfærdsstaten

Op gennem 1950'erne stødte man stedse hyppigere på begreberne velfærdsstat og velfærdssamfund. Heri lå en forestilling om, at såvel samfundet i sin helhed som dets individer skulle gives de bedste muligheder for at udvikle et bestandigt større mål af rigdom. Samtidig lå der i velfærdstankerne en opfattelse af, at staten burde blande sig aktivt i borgernes liv og garantere social sikkerhed samt give adgang til sundhedsmæssige og uddannelsesmæssige ydelser. Argumentationen drejede sig både om solidaritet og om, at et netværk af velfærdsydelser i sidste ende kunne betale sig for samfundsøkonomien.

Ideerne bag velfærdsstaten kom til udtryk i de fleste vestlige lande efter 1945, men vejene til deres virkeliggørelse blev forskellige. I lande, hvor liberale og konservative partier var dominerende, satsede man mest på systemer byggende på privat forsikring mod arbejdsløshed, sygdom osv. I andre lande, herunder

Danmark, Storbritannien og Sverige, fik de nye tanker deres særlige præg af socialdemokratierne.

Socialdemokratiet var Danmarks ubestridt største parti og desuden regeringsbærende det meste af tiden fra 1929 til 1982. Denne indflydelse blev brugt til ikke blot at lade staten stå som initiativtager til og garant for velfærdstiltag, men fra cirka 1960 også til at lade den finansiere og administrere disse i en arbejdsdeling med kommunerne. Målet var en aktiv, omfattende stat inden for teoretisk set alle sfærer af samfundslivet - også de dele, der hidtil havde været betragtet som hørende under privatlivet eller familien. Den skulle sikre alle lige muligheder uanset baggrund og formåen. Et ideal om lighed, økonomisk som socialt, var fremtrædende.

I begyndelsen gik udviklingen dog relativt trægt. Loven om folkepension fra 1956 kan fremhæves som et af de få succesfulde velfærdsinitiativer i tiden før 1960.

Den økonomiske situation blokerede for mere vidtgående tiltag, og Venstre og De Konservative var generelt skeptiske over for den socialdemokratiske skatteudskrivningsiver, selvom de ikke var uenige i alle de bagvedliggende tanker. Den økonomiske situation ændrede sig til det bedre fra og med 1958, hvor den vestlige højkonjunktur, som var startet omkring 1950, endelig fik tag i Danmark. I løbet af de næste to år faldt arbejdsløsheden fra 10 til 5 %, og videre ned under 2 % ved 1960'ernes midte. Opbygningen af velfærdsstaten blev for alvor mulig.

Fra 1960 gik udviklingen af det velfærdsstatslige projekt stærkt – især i årene 1965-1976. Danmark fik et omfattende hospitalsvæsen og et fintmasket net af ordninger, der kunne yde sine indbyggere et vist mindstemål af økonomisk sikkerhed i tilfælde af sygdom og invaliditet. Der kom plejehjem for handicappede og syge, et uddannelsessystem, der i princippet gav alle mulighed for at uddanne sig så godt som deres evner tillod, og vuggestuer og børnehaver og fritidshjem og ungdomsklubber, hvor børnene fik mad og blev opdraget, mens far, og i stigende grad også mor, gik på arbejde og tjente familien rigere end nogensinde

før i Danmarkshistorien. Systemet blev udformet som en "universalistisk" service, der blev ydet efter kriterier, som principielt var ens for alle. Omkostningerne i form af det voksende skattetryk var til at leve med i en tid, hvor både reallønnen og forbruget voksede meget hurtigt.

Omfanget af den velfærdsstatslige udvikling kan eksemplificeres ved arbejdsstyrkens fordeling. I 1950 udgjorde de offentligt ansatte knap 8 % af den samlede arbejdsstyrke, i 1960 10,3 %, men i 1975 23,6 %, og i 1992 30,7 %. Den del af de økonomiske midler, som strømmede gennem de offentlige kasser, steg fra 25 % i 1960 til 45 % i 1973.

Højkonjunktoren 1958-73

Omkring 1958 nåede den vestlige højkonjunktur til Danmark. I forhold til perioden 1950-57 næsten fordobledes den gennemsnitlige årlige vækstrate i perioden 1958-70, nemlig til 5 %, og hermed spurtede Danmark med hensyn til økonomisk udvikling fra en bagtropsplacering frem i det internationale førerfelt.

Væksten var dog ikke jævnt fordelt på de forskellige sektorer. Industriproduktionen stod for hovedparten. Den viste sig fra slutningen af 1950'erne at være fleksibel og godt indrettet til at imødekomme de forbrugsbehov, den internationale højkonjunktur skabte. Hertil var den gennem 1950'erne godt hjulpet af en lovgivning, som gav gode muligheder for tilskud til virksomheder, der etablerede sig i arbejdskraftsrige egnsudviklingsområder, ligesom skattelovgivningen befordrede investeringslysten. Hermed kunne sunde virksomheder med moderne, attraktive produkter udvikle sig over hele landet. Flagskibe var

virksomheder som Danfoss, Lego og B&O, men underskoven af små og mellemstore virksomheder blev de typiske for den danske udvikling.

Allerede i starten af 1950'erne havde industriens andel af bruttofaktorindkomsten overhalet landbrugets. I starten af 1960'erne blev industriens eksport større end landbrugets, også selvom landbrugseksporten indregnede de industrielt forarbejdede fødevareprodukter. Landbruget derimod stagnerede. Den succes, som Danmark havde haft med landbrugseksporten i de første efterkrigsår, kunne ikke gentages, nu da de store vesteuropæiske markeder havde genopbygget egne nationale landbrugsproduktioner. Danmarks udvikling fra et overvejende landbrugsland til et moderne industriland var omkring 1960 endelig fuldbyrdet. I takt hermed fortsatte de forrige årtiers flytning fra land til by. De store provinsbyer svulmede, landsbyerne skrumpede.

Arbejdet og mulighederne lå i byerne - ikke mindst for de mange flere unge, der skulle have videregående uddannelser.

En stor del af væksten fandt sted i de tertiære erhverv, dvs. erhverv funderet i service og tjenesteydelser. Denne udvikling hang til dels sammen med væksten i industriproduktionen; fordoblingen heri mellem 1958 og 1970 gav en stigning i de traditionelle serviceerhverv inden for handels- og kontorområdet. Men først og fremmest skyldtes væksten i den tertiære sektor væksten i den offentlige sektor. På trods af en massiv vækst i det totale antal mennesker på arbejdsmarkedet igennem 1960'erne og videre ind i de næste to årtier faldt industriens andel af beskæftigede. Den del af det private erhvervsliv, som fik flere beskæftigede, var nye servicebetonede virksomheder – men det offentlige opslugte totalt set lidt mere end den ny arbejdskraft, der kom til.

Med den økonomiske vækst fulgte en stigning i samfundets velstand, og med velfærdssystemet kom velstanden flere til gode – om end naturligvis i forskelligt omfang. Den kunne måles på stigningen i forbruget af varer, som hidtil havde været anset som

luksusartikler, men som nu for alvor vandt indpas og efterhånden blev betragtede som nødvendige, såsom køleskabe, tv-apparater, biler og større boliger.

Med bilerne opstod et behov for udbygning af vejnettet, og med de nye boligønsker fulgte bysanering og opførelsen af kæmpestore kvarterer i de større byers udkant fyldt op med store boligblokke og med enfamiliehuse.

Boligproblemet eksisterede dog fortsat, og de fleste var stadig uden økonomisk mulighed for at realisere en udbredt drøm om eget hus. Dette blev ændret, da der i 1960'ernes begyndelse gennem lovgivningen blev åbnet for bedre finansieringsformer. Hermed startede et boom i parcelhusbyggeriet.

"Gør gode tider bedre", hed det socialdemokratiske valgslogan ved folketingsvalget i februar 1960. Sådan blev 1960'erne og de første tre år af 1970'erne også målt med den økonomiske udviklings alen. 1950'ernes tiltro til "fremskridtet" holdt sig intakt. Men samfundets grundlæggende værdier blev med styrke betvivlet undervejs i denne udvikling.

Ungdomsoprør og kulturliv i 1960'erne

Politik udviklede sig i 1960'erne og de tidlige 1970'ere til en størrelse, der ustandselig blev mere diffus og vanskelig at definere. Dette hang blandt andet sammen med, at flere forskellige befolkningsgrupper engagerede sig politisk og fandt på nye måder at drive politik. Uden for Folketinget og partierne udviklede der sig alternative former for politisk handling. Områder af samfundslivet som fx familiernes levevilkår, børneopdragelsen og seksualiteten blev i voksende omfang gjort til genstand for politisk aktivitet, hvilket naturligvis skal ses i sammenhæng med den politisering af alle samfundssfærer, den bestandigt mere omsluttende stat forårsagede. Selve politikbegrebet blev langt mere rummeligt.

Udviklingen var påbegyndt allerede i 1960 med atommarcherne, men slog særligt igennem under det såkaldte ungdomsoprør - især i årene mellem 1967 og 1970. Det indflettede sig især mærkbart i den politiske

venstrefløjs aktiviteter. At tale om for eksempel de senere tresseres Vietnam-bevægelse som udelukkende en politisk foreteelse, vil derfor ikke være korrekt. Den var i lige så høj grad et ungdomskulturelt fænomen.

"Provoer" blev meget omtalte i midten af årtiet. Senere blev langhårede "hippier" det nye indslag især i det københavnske bybillede sammen med de såkaldte slumstormere, der fra 1968 besatte tomme, saneringsmodne ejendomme. En vigtig udløber af slumstormeraktiviteterne blev oprettelsen af Fristaden Christiania på den besatte Bådsmandsstræde Kaserne på Christianshavn i 1971.

Ungdomsoprørets deltagere eksperimenterede med familieformer, seksualitet, religion, påklædning og euforiserende stoffer. En slags kulmination på det eksperimenterende var foreningen Det ny Samfunds oprettelse af Frøstrup-lejren i Thy i sommeren 1970. Ikke lang tid efter skiftede ungdomsoprøret karakter, i

den forstand at mere alvorlige politiske organisationer kom til at dominere det - ofte med erklæret marxistiske holdninger.

Opbruddet i 1960'erne gav også modreaktioner. Et tidligt eksempel var rindalismen, som i midten af 1960'erne opponerede mod den nye kunstfond, der var dannet med det formål at støtte kunstnere økonomisk. Det var for mange uforståeligt, at de via deres skat skulle støtte såkaldte kunstnere, hvis værker man ikke engang kunne se, hvad forestillede. Rindalismen var på samme tid en kulturel modbevægelse og et oprør mod skattetrykket og den altomfavnende velfærdsstat. Den var på flere måder en forløber for Fremskridtspartiet og den politiske omvæltning i 1973.

Et andet eksempel på modreaktioner var det faktum, at den danske befolkning i 1968, da ungdomsoprøret var på sit højeste, for første gang siden 1953 gav magten til en borgerlig regering. Det var skæbnens ironi, at VKR-regeringen både kom til at stå for frigivelsen af billedpornografien, lempelse af abortlovgivningen og en eksplosiv vækst i de offentlige udgifter.

Også udviklingen i informationskanalerne spillede en betydelig rolle i 1960'ernes opbrud. Som påvirkningsfaktor kom tv til at stå stærkest, idet det nu var blevet hvermandseje. Når Vietnam-krigen således mødte så stor en forargelse og så stærke protester, skyldtes det blandt andet, at den almindelige danske kernefamilie nu stiftede bekendtskab med krigen i tv. Vietnam-krigen var den første tv-krig i verdenshistorien. Og også protesterne foran den amerikanske ambassade blev på den måde nærværende for alle.

Kulturbruddet kan dog let overdrives. Hvad der skete med hensyn til sociale eksperimenter og politisk rabiate paroler kunne nok engagere til medhold eller modstand i den konkrete situation og fik dermed også betydning. Men de fleste følte, at de levede i et trygt og velstående samfund, hvis udvikling gik i retning af endnu mere tryghed og velstand. Det var et samfund, hvor de fleste nok ikke så med blide øjne på alt det nye.

Det nye politiske billede

Omvæltningerne i samfundet påvirkede også det klassiske politiske liv, hvor en række nye partier kom til. SF's indvalg i Folketinget i 1960 var et tidligt eksempel på denne udvikling. I forhold til ungdomsoprøret viste SF sig dog for nogen at være for konventionelt. Partiet stillede i midten af 1960'erne mod regeringsdeltagelse med Socialdemokratiet, og det kom tæt på, da de to partier tilsammen fik flertal ved valget i 1966. Resultatet blev en SF-støttet socialdemokratisk mindretalsregering, som i offentligheden blev benævnt "det røde kabinet". Da det i virkeligheden ikke var mere rødt end som så, blev samarbejdet for meget for de yngre kræfter i SF, som i 1967 brød med partiet og stiftede Venstresocialisterne, der i højere grad afspejlede ungdomsoprørets stemninger.

Socialdemokratiet dominerede stadig det politiske billede. Partiet havde regeringsmagten uafbrudt fra 1953–1968 og igen fra 1971–1973. Også her skete der

dog et skifte. 1950'ernes socialdemokratiske statsministre Hans Hedtoft og H.C. Hansen havde deres rødder i fagbevægelsen og var politisk skolede i mellemkrigstiden. De blev i 1960'erne afløst af universitetsuddannede samfundsarkitekter som Viggo Kampmann og Jens Otto Krag, der trods deres visioner for velfærdsstaten næppe kunne kaldes medlemmer af arbejderklassen.

Det højreorienterede parti De Uafhængige, der blev indvalgt i Folketinget i 1960, leverede et alternativ til de eksisterende borgerlige partier i den første halvdel af årtiet. Partiet gled dog ud igen i 1966, men var et forvarsel om Fremskridtspartiets succes i 1973. De tre nye partier i midten og til højre i dansk politik, som blev indvalgt i Folketinget i 1973, viste sig mere levedygtige. På hver deres måde kan de ses som en reaktion til ungdomsoprøret.

Kristeligt Folkeparti blev stiftet som en reaktion mod abortlovgivningen og billedpornografiens frigivelse og den sekularisering af samfundet, ungdomsoprøret også resulterede i. Erhard Jakobsens udbryderparti fra Socialdemokratiet, Centrum-Demokraterne, talte på vegne af den etablerede middelklasse i parcelhusene. Mogens Glistrups Fremskridtsparti kunne nok på overfladen takke Glistrups karismatiske personlighed for sin store succes ved valget i 1973, men succesen var også udtryk for bred utilfredshed med skattetrykket, ungdomsoprøret, "papirnusseriet" og de gamle borgerlige partiers manglende evne til at opstille et virkeligt alternativ til Socialdemokratiet, hvilket VKR-regeringen 1968-71 for mange havde været et bevis på.

Mogens Glistrup sammenligner skattesnydere med jernbanesabotører under besættelsen

TV-programmet "Focus" behandlede den 30. januar 1971 emnet 'legal skatteunddragelse', og blandt de medvirkende var advokat og skatteekspert Mogens Glistrup. Det var ventet, at Glistrup alene ville fortælle om teknikken ved oprettelse af aktieselskaber

og fordelene ved selskabsbeskatning i forhold til den personlige beskatning, men interviewet fik et overraskende forløb.

Mogens Glistrup afslørede, at han ved hjælp af kreativ skattetænkning ikke betalte indkomstskat, og han sammenlignede samtidig skattesnydere med besættelsestidens jernbanesabotører.

Interviewet gjorde ham landskendt og den 22. august 1972 stiftede han det ultraliberalistiske protestparti Fremskridtspartiet. Partiet var repræsenteret i Folketinget fra 1973-1999. Det følgende er et uddrag af Orson Niensens interview af Mogens Glistrup.

Orson Nielsen:

Kan enhver stifte et aktieselskab, hvis han har lyst?

Glistrup:

Ja.

Orson Nielsen:

Hvorfor sidder De så og laver det og sælger det?

Glistrup:

Fordi det nu engang er det mest praktiske, at produk-

tionen foregår et samlet sted. I stedet for, at vi allesammen laver vores egne bukser, og vi allesammen laver vores, egne borde, og vi allesammen laver hver enkelt ting for os selv, så er det nu engang det moderne samfunds fordel, at produktionen af hver enkelt forbrugsgode er samlet ét bestemt sted. I den nævnte produktionsvirksomhed.

Orson Nielsen:

Hvor meget tjener De, hver gang De sælger et aktieselskab?

Glistrup:

Ja, det afhænger af, hvilken pris jeg kan få for det. Jeg forsøger at betinge mig den pris, jeg mener, markedet kan bære, og det vil sige, at hvis jeg fornemmer, at der er stærk efterspørgsel, så tjener jeg mere, end hvis jeg fornemmer, at nu gælder det om at komme ind på markedet og operere med en introduktionspris.

Orson Nielsen:

De har sagt, at det er som at trykke sine egne pengesedler. Er det rigtigt?

Glistrup:

Det kan man godt sige. Jeg får vel i øjeblikket tre-fire

checks ind om morgenen i størrelsesordenen dér enten 11.208 kroner eller 11.529 kroner, og så om aftenen sender jeg til hver enkelt en check tilbage på 9900 kroner, så man kan jo godt sige, at det er en smuk måde at trykke sine pengesedler på, men som enhver form for handel er det selvfølgelig betinget af, at det er en fordel for både sælger og køber.

Orson Nielsen:

Kan alle mennesker bestemme deres egen trækprocent?

Glistrup:

Ja, det kan de da i og for sig godt, hvis de ønsker at tilrettelægge deres forhold efter det.

Orson Nielsen:

Vil det sige, at hvis man synes, man betaler for meget i skat, så kommer man bare til Dem, og så ordner De det?

Glistrup:

Så går man selvfølgelig til en skatterådgiver. Hvis man har ondt i tænderne, går man til en tandlæge. Har man ondt i skatten, så går man til en skatterådgiver.

Orson Nielsen:

Er det ikke en umoralsk tankegang? Skal vi ikke allesammen betale vores skat med glæde?

Glistrup:

Det er efter min mening, men det kan man selvfølgelig have forskellig opfattelse ... nogle er buddhister, og nogle er kristne, men efter min mening er det umoralsk at betale skat.

Orson Nielsen:

De har sagt, at én krone betalt i skat til staten er én krone betalt til fædrelandets fordærv. Mener De det?

Glistrup:

Ja.

Orson Nielsen:

Hvor meget bidrager De selv til fædrelandets fordærv?

Glistrup:

Jeg forsøger at betale den skat, som jeg synes det er ønskeligt at betale, jeg har ikke tallene på mig her, men jeg finder afgjort, at der er grund til at rose de mennesker, der betaler mindst og fordømme de

mennesker, der betaler mest i skat. Skal vi sige det på måde, at det at være skattesnyder, det er en farlig ting, fordi man løber nogle vældige risikoer for at få sig en ordentlig kølle oven i hovedet, men skattesnyderen i dag er at sammenligne med jernbanesabotøren under besættelsen. De gør et farligt job, men de gør et en fædrelandsnyttigt job.

Kildens oprindelse: Foged, Ebbe, Mølgaard Nielse, Kim og Roslyng-Jensen, Palle: "Danmark i opbrud – tekster til danmarkshistorien efter 1945" (1993), s. 62-63, og Stubkjær, Jens: Glistrup for retten (1974), s. 23-25.

Familieliv og kvindefrigørelse

En del af grundlaget for omvæltningerne i 1960'erne var de nye livsbetingelser, som højkonjunkturen bragte med sig. Strømmen af mennesker fra land til by bevirkede, at store menneskemasser måtte omdefinere deres livsgrundlag. Også arbejdets indhold ændrede sig for mange - først og fremmest som følge af velfærdsstatens service-udbygning. Hertil kom, at kvinderne i stigende grad kom ud på arbejdsmarkedet.

Kvindernes andel af arbejdsstyrken udgjorde både i 1950 og i 1960 omkring 29%, i 1965 31,5%, i 1970 34%, i 1981 42,5%. Allerede i 1970'erne var unge kvinders uddannelses- og erhvervsfrekvens imidlertid på lige fod med unge mænds. Stigningen herefter i kvinders erhvervsfrekvens skyldes altså, at "husmodergenerationerne" efterhånden gled ind i pensionsalderen og dermed ud af erhvervsstatistikken, mens de ny kvindeårgange som noget selvfølgeligt

blev tilknyttet arbejdsmarkedet i samme omfang som mændene.

Kvindens erhvervsdeltagelse, som accellererede omkring 1965, er ofte sat i forbindelse med parcelhusets opkomst. For en gennemsnitlig funktionær- eller arbejderfamilie rakte én indkomst simpelthen ikke til den højere husleje. Men det stærkt forøgede fokus på materielle goder, som kendetegnede 1960'erne, spillede også stærkt ind. Det samme gjorde 1960'ernes bevidsthedsmæssige opbrud. Den traditionelle mandlige forsørgerrolle blev i 1970'erne ikke længere forbundet med den samme værdighed. Familier, hvor begge forældre arbejdede, blev gradvist mere norm end undtagelse.

Et var dog adgang til arbejdsmarkedet, noget andet egentlig ligestilling mellem kønnene. Det politiske system var endnu i 1960'erne domineret af mænd, også i de "alternative" miljøer. Dette ændrede sig omkring

1970, hvor en egentlig kvindebevægelse, der krævede reel ligestilling og opgør med "mandssamfundet", så dagens lys. Et tidligt eksempel var en gruppe kvinder, som i foråret 1970 gennemførte en række muntre, men provokerende happenings. Blandt andet nægtede de at betale fuld billetpris i en bus med den begrundelse, at kvinder ikke fik samme løn som mænd, og da de heller ikke stak af, måtte politiet hente dem ud. Aktionerne gav stor medieomtale og førte til mange diskussioner over hele landet om det rimelige i forskelsbehandlingen af mænd og kvinder.

Snart fulgte kvindegruppen, der kaldte sig for Rødstrømperne, aktionen op med flere lige så spektakulære, der også satte fokus på kvinders funktioner som seksualobjekter. Da det var vanskeligt at argumentere for forskelsbehandling med demokratiets lighedsideologi intakt, vandt kvindebevægelsen klart de moralske slag. I 1970'erne udviklede dele af kvindebevægelsen sig til isolerede, decideret mandefjendske enklaver, men den brede strøm ledte i retning af formaliseret og reel ligestilling. Kvindebevægelsens synspunkter om ligestilling sejrede både i lovgivningen og i den offentlige mening. Derfor

mistede kvindebevægelsen omkring 1980 pusten og sygnede hen. Trods sejren viste kønnenes reelle ligestilling med hensyn til løn, erhverv og placering i arbejdsmarkedets hierarkier sig vanskelig at gennemføre i praksis. Kvinder var fortsat stærkt overrepræsenteret i fag med relation til traditionelle kvindedyrer: Omsorg, pleje og opdragelse. De samme "kvindefag" var typisk lavere lønnet end de traditionelle "mandefag". Ledelse, der er karakteriseret ved højere status og højere løn, vedblev at være et arbejde for mænd. I et langtidsperspektiv var ændringen i forholdet mellem kønnene dog meget voldsom.

Lydklip Karen Jespersen om rødstrømpebevægelsens begyndelse

[Spil lydklip ►](#)

Fra Dansk Lydhistorie/Statsbiblioteket

Den senere politiker Karen Jespersen (1947-) beskriver i dette interview fra 1981 rødstrømpebevægelsens første tid fra 1969. I rødstrømpebevægelsens første år var det fortrinsvis yngre kvinder fra universiteterne og andre højere læreanstalter, der var de aktive og udfarende. Sidenhen blev bevægelsen bredere både med hensyn til alder og baggrund. NB: Lydklippet slutter brat.

*Rådhuspladsen i København
1970. Fra Dansk
Lydhistorie, Statsbiblioteket*

Foto: Erik Gleie

*Demonstration 1970
Fra Dansk Lydhistorie,
Statsbiblioteket*

Foto: Erik Gleie

Billederne til venstre: I april 1970 skrev aviserne, at militante 'rødstrømper' ville overfalde Livgarden på Kongens Nytorv. Overfald blev der ikke noget af, men rødstrømperne gik i demonstration på Strøget, hvor de var klædt ud som det stereotype kvindeideal med lyserøde balloner som bryster, nylonparykker og kunstige øjenvipper, mens de råbte slagord mod mode- og kosmetikindustrien. Kvinderne endte på Rådhuspladsen, hvor de smed alle attributterne i en stor affaldssæk med påskriften "HOLD DANMARK RENT". Bagefter tog de til Tuborg, hvor de delte løbesedler ud, der krævede ligeløn. Det var den første rødstrømpeaktion. Den fik en massiv pressedækning, og i de følgende år bredte bevægelsen sig til resten af landet. Der blev dannet basisgrupper i alle større byer, og koordineringen af fællesaktioner fandt sted på store weekendseminarer for hele landet og på fællesmøder i de enkelte byer.

Ind i EF

Den af efterkrigstidens mange internationale organisationer, der uden sidestykke fik den største betydning for Danmark, var det Europæiske Økonomiske Fællesskab (EF). Danmark blev først medlem i 1973, men Danmarks placering i det europæiske samarbejde havde været på den politiske dagsorden siden før EF's oprettelse i 1957.

Mange forhold måtte i 1950'erne stilles op over for hinanden og afvejes i forbindelse med spørgsmålet om dansk EF-medlemskab, herunder også følelsesmæssige; hvad skulle man for eksempel mene om tysk deltagelse i en stærk europæisk sammenslutning så få år efter besættelsen? Stærkest vejede dog hensynet til den danske eksport. Her var man på den ene side interesseret i at komme med i EF med de muligheder, det indebar, på den anden side bekymret for, hvad et sådant skridt kunne betyde for

eksportmarkederne udenfor, især for England, som var hovedaftageren af danske landbrugsprodukter.

Danmark støttede derfor i starten de engelske bestræbelser på at erstatte det snævre EF med et bredere frihandelsområde omfattende alle OEEC-landene. Dette mislykkedes, og i stedet blev European Free Trade Association (EFTA) dannet i 1960 som de omkringliggende europæiske landes forsøg på at styrke sig over for EF. Heri indgik Danmark. Men EFTA var kun en nødløsning. Interessen samlede sig fortsat om forholdet til EF.

Sammen med England og Irland søgte Danmark i 1961 om optagelse i EF. Forhandlingerne stod på frem til januar 1963, hvor de brød sammen på grund af fransk modstand mod engelsk deltagelse. I maj 1967 blev ansøgningen fornyet, men gik atter i vasken på grund af fransk-engelske uoverensstemmelser. Danmark orienterede sig herefter en tid mod det nordiske

økonomiske samarbejde gennem forhandlingerne om et tættere nordisk økonomisk samarbejde gennem det såkaldte NORDEK. Disse blev imidlertid opgivet i marts 1970, og Danmark vendte igen interessen mod EF.

Parlamentarisk var der endnu i 1970 stor opbakning bag dansk EF-medlemskab. I 1960'erne var SF det eneste folketingsrepræsenterede modstanderparti. Da det blev alvor, og Danmark så ud til at kunne blive optaget i det gode europæiske selskab inden for en overskuelig tid, stod forskellige folketingspolitikere fra de fleste partier imidlertid frem og erklærede sig som skeptikere eller endog modstandere af EF-medlemskabet. Dette skete især inden for Socialdemokratiets folketingsgruppe.

Uden for Christiansborg samlede en broget skare, der repræsenterede næsten alle tidens mange protestorganisationer, sig om EF-modstanden. Fra medlemmer af Dansk Samling på den yderste højrefløj til DKP længst ude til venstre. Fra pacifister til frihedskæmpere fra krigens tid. Fra internationalister til glødende nationalister. Fra topfolk i erhvervslivet til fagforeningsledere. Hver med deres begrundelser arbejdede de imod EF-medlemskabet, som fra 1970 kom

til at stå som et af de absolut mest centrale politiske stridspunkter i dansk samtidshistorie.

Fra og med foråret 1971 blev det meste af modstanden samlet og koordineret inden for organisationen Folkebevægelsen mod EF. Folkebevægelsen slog i sin argumentation særligt på forsvaret af den danske nationale selvstændighed, på den historisk betingede angst for Tyskland og på ønsket om at styrke det nordiske samarbejde. Det lykkedes modstanderne gennem deres net af organisationer at mobilisere i tusindvis af aktivister, således at der opstod tvivl om udfaldet af folkeafstemningen om tilslutningen, som skulle afholdes den 2. oktober 1972. Da Norge ved en folkeafstemning den 26. september 1972 sagde nej, troede mange, at Danmark ville gå samme vej.

I sidste ende foretrak vælgerne dog snusfornuftige argumenter om bedre økonomi frem for de ideologiske, og ved folkeafstemningen sagde 63,3 % ja, og kun 36,7 % nej til EF. Dagen efter at sejren var i hus, meddelte den socialdemokratiske statsminister Jens Otto Krag overraskende sin øjeblikkelige afgang og pegede samtidig på de ufaglærte arbejderes forbundsformand, den mere skeptiske EF-tilhænger

Anker Jørgensen, som sin efterfølger. Som statsminister gennem 1962-66 og igen 1971-72 var Krag mere end nogen anden politiker personificeringen af ønsket om dansk EF-medlemskab. Med udpegelsen af sin efterfølger søgte han at opnå socialdemokratisk og dansk samling omkring en skikkelse, der i ringere grad end han selv blev identificeret med vindersiden i det splittede Socialdemokrati og i landet som helhed.

Lydklip Jens Otto Krag meddeler sin afgang som statsminister i 1972

[Spil lydklip ►](#)

Fra Dansk Lydhistorie/Statsbiblioteket

I lydklippet her fra Folketingets åbning den 3. oktober 1972 meddeler Jens Otto Krag (1914-1978) sin afgang til stor overraskelse for de fleste. I første del af talen informerer Jens Otto Krag om det kommende folketingsår, hvorefter Folketingets formand igen giver ham ordet, og afgangens meddeles.

Giro 47:

Efter 2. oktober

På mandag siger vi danskere nej til EF. Og natten til tirsdag vil statsministeren tage vores beslutning til efterretning. Han vil virke træt, skuffet og lidt bitter, måske. For han gik langt, for at få os til at stemme ja. For langt, vel nok. Men vi, der sidder oppe ved fjernsynet, vil kunne se, at resultatet nok ikke var så uventet for ham endda. Vi har lært vore politikere godt at kende, i disse måneder.

Statsministeren vil holde en tale for os, om de problemer, som vores nej vil skabe i det næste stykke tid, og som nu skal løses. Han vil mane til mådehold og besindighed, indtil vi har set, hvordan situationen udvikler sig. Men han vil ikke længere tale om arbejdsløshed, om nedskæring af sociale ydelser, om stop, om nedlægelse af alle små landbrug.

For statsministeren er trods alt en klog politiker, som situationen blot har drevet for vidt. Han ved, at det altid er muligt for en regering at beskytte de svage i samfundet - hvis man har den politiske vilje dertil. Og den vilje må man forlange af Danmarks statsminister.

Han ved, at vi med vores nej til EF samtidig udtrykker vores ønske om at knytte os tæt til de nordiske lande. Så tæt, som muligt. At vi opfordrer ham til at tage til Stockholm i stedet for Bruxelles. Til at genoptage de nordiske forhandlinger om et snævert økonomisk samarbejde, som i dag ville have været en realitet - hvis ikke EF så ulykkeligt var kommet i vejen.

De forhandlinger, som statsministrene i vore nordiske nabolande allerede idag efter Norges nej inviterer til, direkte eller indirekte.

Han ved, at Danmark vil stå stærkt, når der skal træffes handelsaftaler med EF - når vi har Norden i ryggen. Vi behøver ikke at stå med hatten i hånden i Bruxelles og lade os byde hvad som helst. For Danmark er en langt større kunde i EF end EF er hos os. Selv hvis England skulle blive medlem.

Og han ved endda, at Danmarks nej efter al sandsynlighed vil betyde, at Englands borgere vil få lejlighed til selv at bestemme, om de vil indlemmes i EF. Og at svaret fra verdens ældste demokrati vil blive nej.

Det ved statsministeren allsammen. Så derfor vil han nok ikke være så skuffet, som han giver udtryk for natten til tirsdag. Han ved også, at i løbet af få dage efter et nej vil de sidste lange måneders uenighed og bitre strid være et minde fra en fjern fortid, som vi alle helst vil glemme. Nu må vi videre.

Statsministeren vil kunne hilse fra det danske folk, når de nordiske ministre snart mødes igen. Vores nej til Danmarks indlemelse i EF er et ja til et styrket Norden, der kan samarbejde med hele verden. Vi har brug for hinanden, allesammen.

Folkebevægelsen imod EF

Hvis der skal ske et nyt nordisk samarbejde, så skal det være nu.
(J.O.Krag efter Norges nej, svensk TV 2 d. 26.9.72)

Derfor også dansk NEJ til EF

En af Folkebevægelsen imod EF's nej-plakater

Fra Det Kongelige Bibliotek

4 danske statsministre 4 stemmer for dansk JA til EF.

Den 2. oktober tæller enhver stemme lige meget, hvad enten den afgives af Erik Eriksen, Viggo Kampmann, Hilmar Baunsgaard, Jens Otto Krag eller Dem.

Men for langt de fleste vælgere må det tælle, at alle efterkrigsperiodens nu-

levende danske statsministre ikke er i tvivl om deres og Danmarks svar: JA til EF. Ingen er politisk enige med alle disse regeringschefer, men næsten alle er med én af dem.

Og han siger altså JA!

Komiteen for tilslutning til EF

Vingårdsstræde 22, tlf. 11 41 28 3070 København K, Giro 2202

Komiteen for tilslutning til EF. På plakaten er der billeder af Erik Eriksen (V), Jens Otto Krag (S), Hilmar Baunsgaard (R) og Viggo Kampmann (S) – fire statsministre, der alle ønskede et ja

Fra Det Kongelige Bibliotek

Vi har allesammen brug for erhvervslivet

-og erhvervslivet har brug for Europa.

Erhvervslivet er alle som producerer og sælger varer. De som sætter penge i virksomhederne, de som står bag maskinerne, eller kører traktorerne. Og de, som sælger varerne - i kontorerne og bag disken - hjemme og i udlandet.

Vi har kun de penge, vi tjener - på erhvervslivet. Her må vi hente til det hele. Alt fra middagsmad, tøj og biler - til hospitaler, alderdomshjem, skoler og børnehaver, boligstøtte og invalidepensioner.

Hele samfundet er afhængigt af erhvervslivet - ligesom arbejder og arbejdsgiver er afhængige af hinanden. Og ligesom Danmark er afhængig af Europa.

Vi kan ikke klare os uden at handle med andre lande. Erhvervslivets vilkår er en stadig stigende specialisering og arbejdsdeling mellem virksomhederne - her og tværs over grænserne. Dette forhold kommer tydeligt til udtryk i små lande som Danmark. Derfor er det nødvendigt at udbygge vore relationer til de lande vi har mest forbindelse med - de europæiske.

Vi kan ikke stå alene. Norden kan ikke stå alene. EFTA er i opløsning. Vi kan ikke basere vores økonomi og beskæftigelse på usikre håb om øget handel i øst eller vest.

Derfor har vi brug for Europa - allesammen!

Erhvervenes EF-komité

Assurandør-Societetet • Butikhandelens Fællesråd • Danmarks Rederiforening • Danske Bankers Fællesrepræsentation • De Samvirkende Danske Husmændsforeninger • De samvirkende Danske Landboforeninger • Entreprenørforeningen • Grossererforeningens Komité • Håndværkerrådet • Industrirådet • Landbrugsrådet • Landsforeningen Dansk Arbejde • Provinshandelskammeret

14

Plakat fra Erhvervenes EF-komité. Store dele af det danske erhvervsliv ønskede optagelse i EF

Fra Det Kongelige Bibliotek

PRISEN PÅ ET NEJ

Betalingsbalance, valutastilling, milliarder, devaluering. Ord, som De i den sidste tid har hørt så tit. Mange synes måske for tit. Det er politikeres ord. Økonomiske eksperters ord. Det er nationaløkonomi. Men nationaløkonomi kommer os alle ved. Et Nej den 2. oktober kan få alvorlige økonomiske konsekvenser for Danmark, - for danske familiers hverdagsøkonomi. Sagkyndige siger, at en »væsentlig devaluering« vil være uundgåelig. En devaluering med 20% er ikke usandsynlig. Det betyder, at hver krone De tjener bliver forringet med *20-25%, når De køber ting, som er importeret fra udlandet, EF-lande eller ej. Desuden vil dansk producerede varer, som indeholder importerede råstoffer også blive dyrere. Hver dag købes importerede, nødvendige varer til familiens ophold og trivsel. Kolonialvarer, kaffe, the, sko, uld og bomuldstøj, frugt, grønsager og fyringsolie. Og på ferieture i udlandet bliver alt hvad man køber tilsvarende dyrere. Det bliver dyrere for os alle.

Komiteen for tilslutning til EF

Vingårdsvej 22, III, 11 11 25 100 København K, Giro 2702

<p>500 g kaffe: JA: kr. 12,35/NEJ: kr. 15,43</p> 	<p>Sko: JA: kr. 128,-/NEJ: kr. 160,-</p> 	<p>1 kg bananer: JA: kr. 3,50/NEJ: kr. 4,40</p>
<p>Vaskemaskine: JA: kr. 2450,-/NEJ: kr. 3062,-</p> 	<p>Bildæk: JA: kr. 180,-/NEJ: kr. 225,-</p> 	<p>Sweater: JA: kr. 98,-/NEJ: kr. 112,50</p>

* En importør, der for kontot i eks. 12 dollar & 7 kr. = 84 kr. sender eller kontostansningen 12 dollar & 7 kr. = 105 kr. Det er en regning på 21 kr. eller = 21 pct. Forpligtelse er det samme, om man i eksportet betaler D-mark, Leirring, svenske kr eller svenske øre.

Har De råd til et Nej?

Stem JA til EF i morgen!

Ja-plakat fra Komiteen for tilslutning til EF

Fra Det Kongelige Bibliotek

Giro 47:

Politik er at ville!

Mange politikere vil gerne gøre valget den 2. oktober til et valg mellem sort og hvidt. Imellem de økonomiske fordele ved et ja, som de i mængden har løkket os med - og de katastrofer, som de truer med, hvis vi siger nej. Så enkelt kan det fremstilles fra Folketingets talerstol. Hvis man vil. Men så enkelt er det bare ikke. Det er først og fremmest et politisk valg, vi skal foretage. Imellem et Danmark, hundet i ubegrænset tid til en sammenslutning af europæiske stater, trynet af deres fortid, med en fremtid, som vi må føle os usikre overfor. Og et Danmark, knyttet til de samme stater med en frihandelsaftale, i snævert samarbejde med de øvrige nordiske lande.

Det bryder politikerne sig ikke om at høre, i denne tid. I årevis har de arbejdet på at få Danmark indlemmet i EF. To gange er det mislykkedes. Og nu, tredje gang, er traktaten skrevet under. Så skal man ikke komme her og tale om Norden. Det spørgsmål er afgjort, siger man. Norge er død og begravet.

Det skete i december 1969, da EF-staternes regeringschefer holdt deres topmøde i Haag og besluttede, at nu skulle der realitet i forhandlingerne om bl. a. Danmarks indlemmelse i EF. Kun et par dage efter kom Nordek-forhandlingerne, som indtil da var gået godt, ud i en alvorlig krise. Finnerne aflyste et beramt statsministermøde i Åbo. Da forhandlingerne påny kom i gang, tog Finland den 12. januar 1970 udtrykkeligt forbehold overfor dansk-norsk tilslutning til EF. Nordek og EF var uløseligt. Finland ville ikke acceptere, at Nordek blev gjort til et springbræt til EF-blokken. De færreste af os opågede vel dengang, hvad det var der skete. Men tiden har bragt den sandhed frem, som nu er historisk: Danmarks folkevalgte repræsentanter traf på det danske folks vegne valget imellem Nordek og EF.

Man valgte som bekendt EF. Og gjort gerning står ikke til at ændre, siger man nu. »Nordek er skrinlagt!« Var der nogen der sagde. Sveriges statsminister svarede: »Det karakteristiske ved et skrin er, at det kan åbnes igen.«

Det er den samme Olof Palme som siger, at politik er at ville. Nu er det ikke bare politikerne i dette land, som har retten til at ville. Det er også vælgerne. Den ret kan vi bruge, den 2. oktober. Efter at Finland havde draget konsekvensen af Danmarks holdning til Nordek og EF sagde Ivar Nørgaard, i selve Folketinget: »Efter vor opfattelse må vi ikke lægge Nordek-planerne for langt væk, da der kan blive brug for dem til hurtig vedtagelse, hvis forhandlingerne med Fællesmarkedet igen ender uden resultat.« Men det er ikke bare Fællesmarkedet, som har retten til at sige nej til Danmarks indlemmelse. Det er også os danskere, den 2. oktober.

Hvis vi vælger at sige nej, tvinger vi vores politikere til at skabe et nordisk samarbejde. Vi tvinger dem til at ville. Hvor nødt de end vil i dag.

Folkebevægelsen imod EF

Olof Palme: Samarbejdes udvælgelse afhænger samtidig i høj grad af de deltagende landes samarbejdsvillighed. Den vilje er stadig væk, hvis man da skal domme efter det sidste møde i Nordisk Råd i Helsingfors.

»Jeg har aldrig kaldt EF en »økonomisk blok«. Jeg har derimod sagt, at muligheden i vores forhandlinger på en del områder prøver at beskytte sin egen indtækt. Det betyder, at kulturelle og tekniske samarbejder vil udvikles. Men glem ikke det politiske moment i hele EEC's udvikling. I det øjeblik, man siger, »nu skal vi have en fælles udenrigspolitik«, lakkede man deres for svensk medlemskab.«

»Staten Olof Palme, er det ikke usikkeligt for de nordiske lande, som man har forskellig markedsforholdning til Europa?«

»Der er en risiko for splittelse af de nordiske lande, men hvert land må definere sine egne interesser. Det er de nordiske folk, som selv må træffe

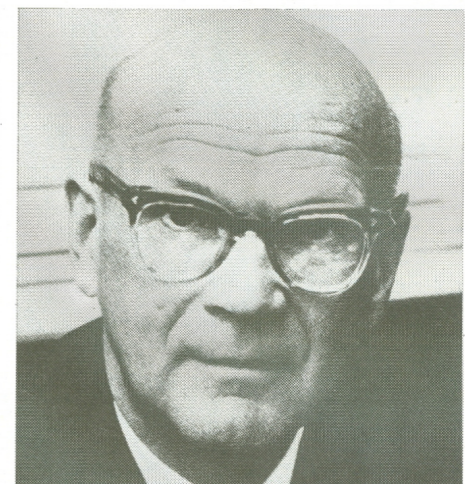
afgørelse over deres egne forhold.« (Olof Palme, 22. april 1972 i samtale med Danmarks Avis)

»Vi kan deltage i et økonomisk samarbejde, og vi kan gå temmelig langt, betydeligt længere end hvad EEC i øjeblikket kan gå med til. Men vi kan ikke medvirke i et udenrigspolitisk samarbejde, og absolut ikke i et militært samarbejde. Der er skæringspunkter.«

»Men indtil er det vesteruropæiske samarbejde kun økonomisk.«

»Jeg ved ikke, hvordan samarbejdet vil udvikles. Men glem ikke det politiske moment i hele EEC's udvikling. I det øjeblik, man siger, »nu skal vi have en fælles udenrigspolitik«, lakkede man deres for svensk medlemskab.«

(Olof Palme, 22. april 1972 i samtale med Danmarks Avis og Sveriges Tidning)

U. Kekkonen: »Før Finlands side underrettede de øvrige nordiske lande umiddelbart om, at Finland er rede til at fortsætte NORDEK-forhandlingerne for at få alle traktatens dele færdighedsbehandlet og vedtaget, før den endelig bringes i kraft.«

»Jeg har været en varm tilhænger af det nordiske samarbejde, selv på det økonomiske område. Mens Nordek-projektet udfoldedes, mærkede jeg at vise deltagelse, navnlig Danmark, betragtede Nordek som et

springbræt til EEC. Eftersom Finland som følge af sin neutralitetspolitik ikke kan tilhøre sig EEC, var det umuligt at acceptere tanken om, at Finland via Nordek skulle indtræde i EEC. Hvis Danmark og Norge tillader sig fællesmarkedet er det svært at se, hvilke fordele der findes for en fortsættelse af det økonomiske samarbejde i Norden. Men hvis Danmark eller Norge forlader ideen om EEC, tror jeg på, at man kan finde en løsningsform for samarbejde mellem de udstødt EEC-lande nordiske lande. Det grundlæggende arbejde, som udføres omkring Nordek-forhandlingerne, vil da være til stor nytte.«

(U. Kekkonen, 21. maj 1972 i samtale med Danmarks Avis og Sveriges Tidning)

Derfor nej til EF.

Nej-plakat fra Folkebevægelsen imod EF

Fra Det Kongelige Bibliotek

Quiz

Her kan du teste din viden om perioden fra 1945-1973. Der er 10 spørgsmål i quizzen, og alle svarene kan findes i denne bog. Vælg "Tjek svar" efter hvert spørgsmål, og se til sidst, hvor mange rigtige svar du har fået i alt. God fornøjelse!

Question 1 of 10

Det første folketingsvalg efter 2. verdenskrig blev afholdt i oktober 1945. Sammenlignet med det politiske billede før krigen medførte det ikke store ændringer – dog med undtagelse af ét parti, hvis mandattal blev mere end femdoblet. Hvilket parti var det?

- A.** DKP
- B.** Socialdemokratiet
- C.** Dansk Samling
- D.** Retsforbundet

Check Answer

Læs mere på danmarkshistorien.dk

Artikler

[Danmark og den tredje verden \(efter 1945\)](#)

[Danmark og europæisk integration før 1973](#)

[Danmarks Kommunistiske Parti \(DKP\)](#)

[De nye kulturstrømninger i efterkrigstiden \(1945-65\)](#)

[EF-/EU-modstand i Danmark](#)

[Fremskridtspartiet](#)

[Fri abort](#)

[Fristaden Christiania 1971-](#)

[Grundlovsændringen 1953](#)

[Jens Otto Krag 1914-1978](#)

[Marshall-planen \(European Recovery Program\)](#)

[Socialistisk Folkeparti \(SF\) 1959-](#)

Kilder

[Gallup 1948: Skal Danmark kunne regeres af en Dronning?](#)

[Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953](#)

[Uddrag fra pjecen 'Hvis Krigen Kommer' fra Statsministeriet 1962](#)

[De nordiske statsministre om nordisk samarbejde 23. april 1968](#)

[Folketingsdebat om frigivelse af billedpornografien 1968-1969](#)

[Gallup 1969: Forbeholden støtte til studenteroprøret](#)

[Folketingsdebat vedrørende svangerskabsafbrydelse 1972](#)

[Fremskridtspartiets første partiprogram 1973](#)

[Socialdemokrat og arbejder, der nu stemmer liste Z](#)

Temaer

[Danmarks medlemskab af EF og EU](#)

[Folketingsvalg siden 1953](#)

[Historiske Gallup-meningsmålinger](#)

[Kvindekamp og kønsroller 1960-1985](#)

Periodekapitlet

Læs denne e-bogs tekst på danmarkshistorien.dk:

[Kold krig og velfærdsstat, 1945-1973](#)